

"Bette-Hans" og Karen fra Stagsted Enge.

Billedet viser Hans Peter Christensen ved sin tidligere gård i Stagsted Enge ca. 1940. Artiklen her er til dels fra en beskrivelse af billedet.

Han blev også kaldt og kendt for tilnavnet "Bette-Hans" på grund af hans ringe højde. Til gengæld var hans livsværk stort, idet han nærmest med de bare næver byggede sig en gård ude i engene, hvor ingen ellers før havde givet sig i kast med det. Det blev

han hædret for med sit navn på en sten i Kongenshus Mindepark, Dannebrogsmændenes hædersteg og et sølvbæger fra Landhusholdningsselskabet. Forfatteren Niels Anesen skrev en roman ud fra Hans' beretninger. Den hedder "Den store høst", hvilket passer godt på "Bette-Hans'" liv.

Når han er med her i en billedbeskrivelse, som omhandler Brøndens Mark ved Thorup, så er der to begrundelser for det:

- 1) At hans blev gift med en datter fra stedet, som senere blev kaldt for Brøndlund.
- 2) At Hans til dels voksede op på Thorupegnen og havde nære relationer hertil.

Igennem tiden er der blevet skrevet og fortalt meget om "Bette-Hans". Desværre ikke ret meget om hans kone og medpioner Karen Jensen. Det skyldes nu også, at hun døde tidligt. Et eksempel er den gamle Dronninglundfilm fra 1948, hvor "Bette-Hans" er med i. Han står som gammel mand og saver brænde, mens der fortælles om ham, som den store pioner indenfor opdyrkning af engene. Et andet eksempel er sognerådsformand Martin Nørgaards indstilling til bestyrelsen for Kongenshus Mindepark. Her er taget lidt med:

"Hans Peter Christensen eller "Bette-Hans" er opfødt på sognet. Han kom ud at tjene syv år gammel. Indtil sit giftermål i 1887 tjente han på forskellige gårde i Dronninglund Kommune. I 1887 begyndte han som selvstændig ude på Stagsted Enge i et hyrdehus, hvor han forpagtede to tønder land. Han og konen arbejdede begge på den store gård "Stiben" i Horsens Hammer Kommune. For at komme der skulle de over Geråen, som ofte gik over sine bredder.

De kultiverede jorden og byggede. Købte mere mose og fik også dette under kultur således, at da han i 1930 afstod ejendommen, havde han på den førhen moradsfyldte mose to gode og prægtige gårde på hver 60 tønder land, som blev overdraget til sønnerne.

Hans Peter Christensen har ført et ualmindeligt slidsomt og nøjsomt liv og har været en pioner af rang. Hans navn "Bette-Hans" vil til sene tider være knyttet til Stagsted Enge som dennes pioner og foregangsmand.

Tolstrupgård Den 9. februar 1950
Martin Nørgaard, sognerådsformand."

Her er så "Bette-Hans" i sit fineste puds med Dannebrogordenen og pokalen fra Husholdningsselskabet.

Jeg synes nu ikke Hans ser ud til at befinde sig rigtig godt i det tøj. Han var vel bedst tilpas i sit arbejdstøj.

Som gode lokalhistorikere er vi interesserede i at få nogle holdepunkter i folkenes liv. Vi har som sagt hørt meget om "Bette-Hans". Tidligere sognerådsformand i Dronninglund Kommune Martin Nørgaard skrev også, at Hans var født i Hellum og opfødt på sognet. Vi har til gengæld fået at vide, at han skulle være opfødt på Thorupegnen, ja evt. henne på Brøndens Mark. Jeg snakkede med en gammel mand engang, der fortalte, at "Bette-Hans" havde fortalt ham om deres gamle lade i Gl. Kirk, altså igen på Thorupegnen. Hans må derfor have haft et godt kendskab til den egn. Selv efterkommerne har ikke rigtig vidst besked om det, og der eksisterer ikke engang et billede af hans kone Karen Jensen.

Jeg har derfor sat mig for at undersøge sagen og som altid med det lokalhistoriske, så er der ofte usikkerhed med i spillet, når vi går mere ud i detaljer. Derfor modtages oplysninger meget gerne.

Det står fast:

Hans Peter Christensen er født den 26. september 1855 i Hallund Sogn. Forældre tjenestetyende i Stubberup ved Ø. Brønderslev Christen Pedersen og hustru Johanne Cathrine Hansen 26 år og hjemme hos faderen husmand Hans Andersen i Hallund Kær.

Hans er til gengæld konfirmeret i Dronninglund Kirke den 4. oktober 1869, og da står han til at bo eller tjene i Thorup. Jeg har så kikket nærmere på hans dåb, for der er en del faddere, og det undrede mig meget. Der er faddere flere steder fra, men også to

fra Gl. Kirk nemlig Hans Jørgensens kone Marie Nielsdatter og Anders Chr. Sørensen. Det er henholdsvis Østergård og Melvad i Gl. Kirk. Hvad pokker lavede de til en dåb i Hallund.

Det fik mig til at interessere mig lidt for "Bette-Hanses" familie bagud. Der findes en gårdmand i Gl. Kirk, som hedder Hans Andersen og hans kone er Mette Sophie Jensdatter. De har en datter Johanne Cathrine Hansdatter født 15. oktober 1829 i Gl. Kirk. Det navn stemmer med "Bette-Hanses" mor og alderen passer. Den er også god nok. "Bette-Hanses" bedstefar er Hans Andersen fra Gl. Kirk. Sjovt nok så blev han også kaldet for "Skole-Hans", fordi han rent faktisk var søn af den gamle skolelærer i Thorup Skole Anders Sørensen Bjeringgaard, som så er "Bette-Hanses" oldefar. Tilnavnet "Skole-Hans" optræder nemlig også sjovt nok i den store tyverisag efter mordene i Stagsted Hedehus den 1. november 1841. Her stjal en mand, som de kaldte Simon Bolle, sammen med en af de virkelig store tyveknejter Christian Jensen eller "den lede Hjamsk" to får, som "Skole-Hans" havde tøjret på marken.

Det passer vel ikke med, at "Bette-Hans" er født i Hallund. Men det gør det nu alligevel, for "Skole-Hans" sælger nemlig stedet i Gl. Kirk i 1855 og flytter den 14. april til Hellevad. Her står de ikke ankommet, og spørgsmålet er, om det ikke var en ejendom på Hallund Kær, som de flyttede til.

Da er datteren Johanne Cathrine allerede gravid, og hun bliver gift den 21. august 1855 i Hallund Kirke. "Bette-Hans" bliver så født den 26. september 1855, og da står Johanne Cathrine til at være hjemme hos forældrene. Faderen var Christen Pedersen fra Stubberup ved Øster Brønderslev. Herefter bliver det svært at følge dem, for de flytter flere gange. Tilsyneladende har de unge boet en tid sammen med Hans Andersen og Mette Sophia Jensdatter.

Jeg snakkede med "Bette-Hanses" barnebarn, som også hedder Hans Christensen, og som har boet i Try i mange år. Han mente nu, at Christen Pedersen var rejst til Amerika, da Hans var helt lille. Jeg ved ikke, hvad der er sket, men ægtefællerne skilles i hvert fald.

Det er åbenbart gået tilbage for familien, for i folketællingen 1860 finder vi igen "Skole-Hans" og hans kone Mette Sophia i Hellevad sogn i landsbyen Lemb. Her står Hans Andersen til at være daglejer og inderste eller lejer. Hos sig har de en fire års plejedreng ved navn Hans Peter Christensen. Det er jo "Bette-Hans". Hvor moderen er henne eller faderen for den sags skyld, ved jeg ikke.

Vor hovedperson har altså været hos bedsteforældrene i sine første leveår. Moderen Johanne Cathrine er der ikke spor af og dog kan man i glimt finde hende i nogle folketællinger som skilt eller evt. enke. Det sidste man har hørt til hende er fra den 9. april 1905, hvor hun dør på Dronninglund Fattiggård.

"Bette-Hans" var på sognet, sagde Martin Nørgaard. Det tror jeg nu ikke rigtig på, men han var måske nok ude at tjene på en eller anden måde. Jeg tror nemlig, at "Skole-Hanses" gamle landsbyfæller i Gl. Kirk trådte hjælpende til. "Bette-Hans" kommer nemlig ud til Østergård i Gl. Kirk. Det kan man se af Thorup Skoles protokol for sommeren 1864. Her boede Hans Chr. Jørgensen og Hans kone Marie Nielsdatter, som også var fadder til "Bette-Hans". Ja, det vil sige, at "Øster-Hans", som de kaldte manden, han var godt nok død i 1860 på en tragisk komisk måde. "Øster-Hans" havde været i Aså efter et læs sild, som man brugte at købe ude på landet. Han kommer kørende med skåewugni og drejer ind i gården. Desværre kommer han for tæt på stenen ved porten. Skåewugni kommer på kant og hestene bliver bange og farer frem. Vognen vælter med "Øster-Hans" under sig. Tænk at dø på den måde med et læs sild over sig. Det har de nok fortalt mange gange i Gl. Kirk, og sikkert med den slutning: "Ja, Vor Herres veje ere uransalige".

Enken Marie skal have været en gæv kone, som nok kunne give husly til den bette knejt. Jeg ved ikke med sikkerhed, om "Bette-Hans" blev der til sin konfirmation, men det tror jeg nu. Til gengæld ved jeg med sikkerhed, at "Bette-Hans" efter konfirmationen kommer til at tjene i Nørgård i Tolstrup hos Lars Peter Christensen og Mette Jørgensdatter. Den bette Hans kunne så gå og snakke med plejesønnen på stedet, Jørgen Nørgaard, selvom denne var seks år yngre. Jørgen Nørgaard samlede jo i tidens løb så mange genstande sammen, at det blev startskuddet til Try Museum.

"Bette-Hans" tjente forskellige steder på egnen i en hel del år, som almindeligt var. Det sidste sted var i Nørgård i Stagsted ved Anders Jensen.

Han står i hvert fald i kirkebogen til at skulle være her ved giftermålet den 16. april 1886 med Karen Jensen fra Brøndlund i Thorup. Hun var kun 24 år og "Bette-Hans" var 31. Forinden havde de dog fået en datter sammen Kathrine Kristine Christensen den 1. marts 1886. Denne pige var hjemme hos Karen ved forældrene Lars Chr. Jensen eller "Las-Ulstæ", som han blev kaldt og hustruen Kirsten Kolding.

Hvordan "Bette-Hans" og Karen har fået ideen til at forpagte et par tønder land på Stagsted Enge helt derude, hvor kragerne end ikke kom. Ja, det kunne være godt at vide. Jeg tror, at husbonden Anders Jensen har hjulpet sin karl godt på vej og tilskyndet Hans til eksperimentet. At starte en tilværelse derude i engene, hvor der nærmest ingen veje var, øde med enge og moser så langt øjet rakkede.

Stedet ligger ca. ved det såkaldte "femfingerkryds. Efter familiens fortælling boede de her i en meget simpel hytte, der vist fra starten havde været brugt af hyrder i engene.

Man kan jo ikke ernære sig med det, men de gik på arbejde på "Striben" i mange år. Vejen gik derfor over Geråen, og det har ind imellem været dramatisk med meget vand. Karen malkede her tre gange om dagen for 10 øre om dagen. og ind imellem skulle hun passe børnene, hvoraf de tre ældste blev båret af Hans, mens de var helt små. Da der kom et fjerde barn sagde Karen stop, og herefter gik kun Hans på daglejerarbejde.

"Bette-Hans" og Karen startede altså ud ved det såkaldte fem-fingerkryds, hvor Hans' senere ejendom "Vejgården ligger". Det var på Nørgårds jord i Stagsted, at de begyndte. Ikke med at eje men med at leje. Der findes dog ingen lejekontrakt, så "Bette-Hans" og Nørgårds ejer Anders Jensen, må have haft et godt forhold til hinanden. Det første skriftlige papir er skødet fra 25. april 1895, og her køber Hans to parceller af Nørgårds jord ude i engene. Parcel 55e i Hjallerup Fjerding er på 1/4 album, hvilket nok svarer til et par tønder land. Det var her Hans og Karen startede helt fra begyndelsen med at grøfte og rydde den gamle engbund for at se, om der kunne blive en afgrøde. Efter fortælling startede de i ovennævnte hyrdehus. Man kan læse om det i Niels Anesens bog.

Gennem et enormt slid, så får de mere jord under spaden, for plov og heste var der ikke tale om i starten. Det blev til i handelen matrikel 56b, som også tilhørte Anders Jensen. Den var på 3/4 album og altså ca. 5-6 tønder land. Herefter går det ret stærkt. Hans og Karen køber mere jord over flere omgange både i 1897 og 1898. Efter fortællingen overdrog Hans to sønner hver en gård på 60 tønder land.

Man kunne nok undre sig over, at Stagstedgårdene, og mange andre gårde under Dronninglund Gods havde jord ude i engene. Jeg kommer fra Gl. Kirk og vi havde to enge. Til den fjerneste var der næsten 10 kilometer. Alt det skyldtes Brigader Halling på Dronninglund Slot (1776 - 1796). 100 år før "Bette-Hans" begyndte i engene, så havde han for egen regning udparceteret engjorden til alle de fæstegårde, som var under godset. Det var lavet så fint, at alle skulle have noget af al slags jord. Som eks. kan jeg tage min hjemegn Gl. Kirk. Fæstegårdene der havde et stykke i "de lange skifter". Det var dårlig jord mellem Skagbrovej og Vester Hassing Vej. Lidt længere mod syd af Skagbrovej lå "ållingene". Det var bedre jord. Ude langs Geråen havde de så "Åengene", som blev oversvømmet til dels hver vinter inden de gravede den ny Gerå ud som en kanal. Endelig var der for enden af Sommervangsvej et tørvestykke

til hver ejendom. Det kan godt være Halling var excentrisk, men udparceleringen af engene var et mesterstykke.

Karen og Hans fik 7 børn, men det ene døde kun 9 dage gammel. Det fortælles der på gribende vis om i "Den store høst". Pigen Laura Marie døde kun 10 år gammel. Familien har i øvrigt aldrig omtalt det.

Katrine Kristine 1. marts 1886
Jensine Marie 4. september 1888
Laura Marie 12. juni 1890. Død 1900.
Laurits Anmarinus 25. maj 1894. Død 1894.
Agnes Margrethe 21. februar 1897.
Laurits Peter 29. marts 1899.
Anton Kristian 27. maj 1903.

Det var sønnerne, som fik hver sin gård.

"Bette-Hans" startede altså på et lille stykke af Nørgårds eng. Efter hvad familien har fortalt, så drømte Hans om, at der ville skyde en masse nye husmandssteder op ude i engene. Det skete kun i mindre grad. Folk ville beholde engene. De var uundværlige som græsningsenge i min barndom. I min bedstefars tid og før var engene livsvigtige som leverandør af høg. Min bedstefar "Hvid-Peter" skrev troligt op, hvor mange læs høg han hentede i engene hvert år, og det svingede meget. I 1904 avlede han f.eks. 4 læs høg derhjemme, men 28 læs i engene. Det var heller ikke tilfældigt, at der i jordebog for fæstebønderne under Dronninglund Gods 1753 stod, hvor mange læs høg hvert fæstested kunne forvente at avle.

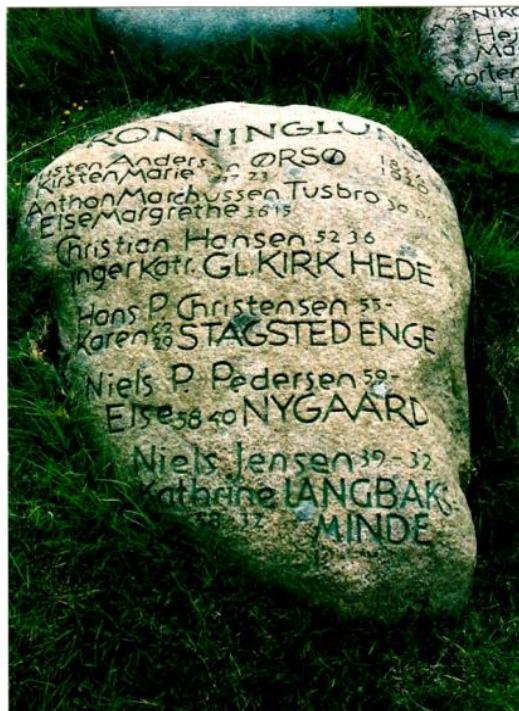
Alt dette er for længst forbi. "Bette-Hanses" og Karens enge findes ikke mere. Paradoksalt nok, så drejer snakken sig i dag om klima, miljø og biodiversitet. Ingen tvivl om, at opdyrkningen af den kæmpemæssige tørvemasse har udledt en masse CO₂. Det kan tænkes, at folk fremover vil kritisere forrige generationer for ødelæggelse af natur og miljø. Set i det lys ville "Bette-Hans" nok ikke få hverken Dannebrogordenen og sølvbæger. Men det er en urimelig tanke, for livet må leves forlæns, og ingen kan andet end tage hatten af for den helt fantastiske præstation "Bette-Hans" og Karen ydede og som gav deres liv mening - også for os andre.

Bjarno Hvid Jensen forår 2020.

Dronninglund herredssten og sognestene i Kongenshus Mindepark

Fra Kongenshus Mindepark. Her har Hans og Karen fået deres navne skrevet på mindesten. Teksten lyder:

***Hans P Christensen 55 -
Karen 62 - 29 Stagsted Enge***